

is daarmee levert in dit leen, want in dit leen, maar van gesproken, en ve te bepalen, derlijke instellingen optreden in den kerkeraad staat. Het is daarom niet de burgerlijke rechter, maar de kerkelijke rechter die hier, des noodig, strafend heeft op te treden. De zaak staat hier dus geheel anders dan bij de particuliere vereenigingen, waar alle controle ontbreekt. Voor deze strafbepaling is derhalve geen voldoende reden, en ze zou zelfs tot misbruik aanleiding kunnen geven. Bovendien, wanneer de Kerk zelf als instelling van weldadigheid optreedt, gelijk dit op tal van plaatsen geschiedt, hoe zou de rechter deze Kerk dan vervallen kunnen verklaren van haar rechtspersoonlijkheid, terwijl ze deze hoedanigheid van rechtspersoon niet als instelling van weldadigheid, maar uit eigen hoofde bezit? We hopen daarom, dat de Minister in artikel 7 een nadere bepaling zal opnemen, waarin verklaard wordt, dat alinea 2 en 3 alleen slaan op particuliere vereenigingen van weldadigheid.

Daarentegen achten we het niet juist, wanneer men uit artikel 7 (nieuwe redactie) heeft afgeleid, dat de diaconie of Kerkeraad voortaan niet zou kunnen volstaan met een de Overheid kennis te geven van de artikelen der Kerkenorde, waarin over de diaconie gehandeld wordt, maar dat zij ook haar plaatselijk reglement zal moeten overleggen. In het wetsontwerp staat hiervan geen enkel woord. In de bestaande wet wordt gesproken van „de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur der instellingen“; in de nieuwe wet van de acten, de statuten of het reglement van de instelling. Indien hier eenig verschil is, dan komt dit verschil ons ten goede, want de nieuwe bepaling is wel zoo ruim. Er wordt uitdrukkelijk gesproken van statuten of reglement, en als de Kerkeraad of diaconie, gelijk tot dusver gebruik was, de artikelen der Kerkenorde inzendt, die het statuut van de Kerk vormen, dan is daarmee aan den eisch der wet dus volkomen voldaan.

En hetzelfde geldt evenzeer van de kleine wijziging, die de Minister heeft aangebracht in Artikel 10 oud, dat handelt over de mededeelingen, welke de Kerkeraad jaarlijks voor het Kerkelijk verslag moet inzenden. Een nieuwe alinea werd hieraan toegevoegd, dat de opgaven van het aantal bedeeiden en van de uitgaven voor onderstand in het vervolg verstrekt moeten worden naar een bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen in deeling. Ook hier heeft men ernstige gevaren gezien, die feitelijk niet bestaan. Dat de Minister evenals bij de volkstelling een tabellarische ineenlegging van de vragen, die beantwoord moeten worden, heeft niets te maken met de geheimhouding, welke de diaconie ten opzichte van hare bedeeiden in acht moet nemen. Er staat in de wet uitdrukkelijk, dat alleen het aantal bedeeiden moet opgegeven worden, en een algemeene maatregel van bestuur kan nooit ingaan tegen wat de wet voorschrijft. Men moet ook bij de beoordeeling van een wetsontwerp geen spijkers op laag water zoeken. Een tabellarische ineenlegging voor een statistisch verslag is een doodonschuldige zaak.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door ondergeteekenden: Van den WelEd. Heer Seret Amsterdam 7 5; door den Heer M. van Brummelen Nijkerk gevonden in de collectie 7 50.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen te willen gedenken.

Da. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Kootwijk.

Teestafel.

H. S. S. KUYPER, schrijver van „Van het Licht, dat schijnt in de Duisternis“. Een half jaar in Amerika, enz. VACANTIE IN ENGLAND. Dagboek van een Verpleegster. Kampen. — J. H. Kok — 1911.

In dit haar jongste oeuvre laat Mevrouw KUYPER de Hollandische vijfverpleegster ELSE VAN DEN BERG in dagboek-vorm beschrijven wat deze verleden jaar, toen zij van 25 April tot 24 Mei haar vacatie in Engeland doorbracht, heeft gezien en ondervonden. Met het oog op de omstandigheid, dat ELSE in haar dagboek zoo goed als niets van haar wijkwerk schrijft, had de ondertitel van het boek ook wel: „Dagboek van een Gouvernante“ of „Dagboek eener Hofdame“ kunnen zijn. De geschichte schrijver wist echter wel wat zij deed, toen zij zich als „Pleegzuster“ zich gedigneerde. Niet ieder, die zich wil vermommen, voegt elk pakje en ook zijn er dingen, die je alleen in een bepaald pakje kunt zeggen. Blijkbaar met veel zorg heeft de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND zich haar pakje gemaakt en, op een enkele uitzondering na, blijft zij er mee in de rol.

ELSE is 'n jonge vrouw van even dertig, die er niet onknap uitziet, met weinig gevoel voor natuur, maar des te meer voor menschen. Zij is van deftigen komaf en heeft een zeer gevoelige opvoeding gehad. Haar ouders konden haar die nog niet geven vóór zij hun fortuin verloren. Zij heeft van alles geleerd, praat vlot Engelsch waarvan zij zich vaak bedient ook bij het schrijven van haar dagboek, maar wat dan altijd door Mej. KUYPER zeer minzaam „voor lezers, die niet of weinig de Engelse taal machtig zijn“, in een noot aan den voet der bladzijden is vertaald. Zij heeft schrikkelijk veel gelezen en heel wat schilderen gezien. In haar vacaties heeft ze veel gereisd, zij het ook nog niet in Amerika. Dat reizen heeft haar allenminst cosmopolitisch gemaakt; zij is Hollandische gebleven met een sterk nationaliteitsgevoel. Ook is zij een echt gereformerd zuster B, dat kerkelijk en politiek meeleeft en zich als zij op reis is, iedere week de HERAUT, iederen dag de STANDAARD, laat disturen.

ELSE schreef haar dagboek toen zij in Engeland was, eerst te PURLEY waar zij bij haar

gefortuneerde en zeer voornamelijk familie van moederskant logeerde, en later te CROWBOROUGH, waar zij haar intrek had genomen in 'n christelijk pension. Daar gaat echter aan vooraf wat zij schreef toen zij naar Engeland ging, en daar volgt op wat zij schreef toen zij, vóór haar terugkeer naar hier, nog eens in PURLEY was. VACANTIE IN ENGLAND heeft dus, om zoo te zeggen, een kop en een staart en een tweeledig middenstuk.

De BATAVIER V, de boot waarmee ELSE zal oversteeken, ligt nog gemeerd.

Hier krijgen we al dadelijk het geval, waarop ik zoo even doelde, dat de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND uit haar tol valt. Zij laat ELSE zich haar gevoel, dat door den klank van het woord „vacantie“ bij haar wordt opgewekt, verduidelijken aan den klank van de LIBERTY-BELL in PHILADELPHIA. ELSE, die niet een half jaar in Amerika is geweest en dus de klok niet heeft hooren luiden... Maar zij heeft zich hersteld, als zij ELSE, die nu eenmaal voor natuur niets voelt, het weer laat beschrijven en het die dan, onder meer, laat hebben over „een geweldige zwarte wolkenmassa, die zich boven ons uitbreidt en schijnt te dalen“, en laat vertellen dat „toe de adelaar zijn donkere vlerken uitbreidt en daalt op zijn prooi“. Ook laat zij ELSE wat staan kijken naar het laden, en die vindt dan, weer volkomen correct, niets anders mooi dan „dien grootschen zwaai van den strak gespannen kabel“.

Maar de BATAVIER steekt wat wal en ook de schrijver.

Zij laat ELSE schrijven over VIEUX-ROSE, haar medereiziger.

„VIEUX-ROSE, het mooie mensche, dat heelmaal niet *vieux-rose* is,“ maar dat zij zoo noemt, omdat alles wat je ziet van betgeen ze aan heeft en op en bij zich heeft, de kleur van vieux-rose heeft.

En ELSE, die voor menschen voelt, doet dat heel goed.

Zoo goed, dat ik VIEUX-ROSE zie.

Zie in levenden lijve en in al haar bewegingjes van zelfbewust, niemendal verlegen, alles naar haar hand zettend, elegant, wereldsch vrouwtje. Dat ik hoor haar stem van bang en verveerd en dwingerig kindje als zij, 's avonds in de hut, waar twee elektrische lampjes gloeien, er zich tegen verset dat ELSE het licht uitschraait.

En ik ga gelooven aan talent bij MEJ. KUYPER voor het novellistische genre.

ELSE komt in PURLEY, waar zij een goede honderd bladzijden in haar dagboek schrijft.

Zij is daar bij haar familie van moederskant; bij haar Hollandische tante, die getrouwd is met 'n Engelschen meneer ASHTON. Uit dit huwelijk is een dochter geboren, de nu negentienjarige EDITH, die al het uiterlijk van haar moeder, maar al het innerlijk van haar vader heeft, en van wie het mij een raadsel is gebleven, dat zij, opgevoerd door haar moeder, — om ASHTON had het daartoe te druk met zijn literaire liefhebberijen —, zoo heelmaal niets ook van die innerlijk heeft gekregen.

In den schoot dezer familie stonden zich twee volken.

Vader en dochter, die met al wat Engelsch is dwepen, misschien wel omdat zij niet heelmaal Engelsch zijn, — de ASHTONS hebben ook Schotsch bloed in hun aderen, — komen telkens in botsing met de moeder, die van het *Jingisme* te minder moet hebben, wijl zij, waarschijnlijk uit reactie, dweept met al wat Hollandsch is.

Wat daarbij de verhouding ook al niet prettig maakt, is dat zoowel om als niet „erg High-Church“ zijn en de laatste zelfs zeer sterke roomsche sympathieën heeft, terwijl tante 'n felle anti-papiste met overigen vrij schamerachtig christendom is. De tekening, die ELSE in haar dagboek van deze drie menschen geeft, heeft mij versterkt in mijn geloof aan het talent der schrijver van VACANTIE IN ENGLAND voor het novellistische.

Oom, in zijn nooit uit de plooi rakende gedregerdheid en EDITH in haar precieusheid van zels gepergd worden als ELSE van 'n *maag* spreekt, doen in hun-tante-telkens-laten-voelen de hooge meederwaardigheid van Engelse boven Hollandische gebruiken en manieren, kunst en geschiedenis, zoo echt. De scene waarin het, — terwijl de vader, ook al bekend hij kleur, kalm blijft, — tusschen moeder en dochter, naar aanleiding van een historische en etymologische opmerking der eerste over het Engelse *golf*-spel, tot een uitbarsting komt, is vol actie, en mooi in elkaar gerast. En ook later is dat sacht, met haar protestantsche hart, „dood-ergeren“ van tante, aan 'n bidstoeltje en 'n crucifix in de slaapkamer van EDITH, heel goed.

Maar, te midden van dit tekenend geschrijf, wordt ELSE in deze honderd bladzijden van haar dagboek en dat nogal vaak, vrij zwaar op de hand.

Dat geschiedt waar zij van de nuttige wenken vertelt, die nichtje EDITH haar gaf omtrent Engelse tafelmanieren, uitspraak en brief-adresen; exspectoreert haar verlangens naar het zingen van onberijmde psalmen en gezangen in Hollandische gereformeerde kerken; critiseert, in haar oecije, de preek-methoden van gereformeerde dominees en met EDITH, de groote hoeden en de nauwe rokken der mode-dames.

Dat wordt er niet beter met haar op, waar zij dan schrijft van wat tante haar verteld heeft van dat waaraan je het onderscheid kunt sien tusschen 'n Engelse en 'n Hollandische dienstbode; van wat zij tante verteld heeft van wat deze weten wilde omtrent „die doleerende kerk“, en zij dreigt zelfs criant-erveldend te worden waar zij, naar aanleiding van museum-bezoek, nog eens en nog eens, van haar gidspeutere met EDITH over de esthetiek der schilderkunst schrijft.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND te veel „vertoog“ in dialoog-vorm om novelle te blijven, en gaat het novellistische schijn achter het essayistische.

Volgt, maar heel losjes verbonden met het voorgaande, wat ELSE te CROWBOROUGH in haar dagboek schreef.

Weer een goede honderd bladzijden.

Zij is daar in het pension van Miss Wood waar teksten hangen in de gangen; waar op de kamers lijstjes hangen van de uren voor *dressing* en *prayer*, *breakfast* en *lunch*, *tea* en *dinner*; waar voor al die uren de gasten tijdig gewaarschuwd worden door 'n *gong*.

„Ik ben in een Christelijk *boarding-house*, hoe heerlijk“, schrijft ELSE.

Kan het me begripen.

In dit gedeelte van VACANTIE IN ENGLAND treden, en dat zonder dat het, in wat voorafgaat, behoorlijk gemotiveerd is, nieuwe personen ten toneele.

Maar ELSE, die in het huis van Miss Wood al zoo termond op haar dreef is, raakt met haar schrijven over die menschen ook weer op dreef. Heerlijk op dreef zelfs.

Met liefdevolle belangstelling heeft zij blijkbaar die christelijke vrouw van hooge distinctie

met haar drie „dodden“ van kinderen waargenomen en met vaardigheid heeft zij dat vieraal geteekend.

Een stukje kinderleven, echt van mooi-realisme, is die scene in den tuin als de kinderen SCOTT spelen, dat ze de groote menschen uit het pension fotografeeren.

Een stukje vrouwenleven, echt van mooi-meegevoeld zelfbeweeg is dat, met tranen in haar stem, aan ELSE vertellen van Mevrouw SCOTT van haar man. Van dat gevoel van ellende en verlatenheid in dien nacht toen hij, dien zij zoo innig lief had, was gestorven; van dat gevoel van blijheid, dat God haar man — wat zij, na haar bekeering, telkens in hun huwelijk voor hem had afgebrengt, waarvoor zij „ieder oof had willen brengen, zonder ooit te denken aan dit“, — nog op zijn sterfbed gemaakt had tot zijn kind.

En zeker niet minder goed gezien en goed geteekend zijn ook de andere gasten van Miss Wood.

De mooie en forse mondaine juffrouw WENTELAER uit HAARLEM, die maling heeft aan de vaste uren van het huis en, altijd keurig aangedaan, zich den tijd kort met *flirt* en *golf*-spel met ongetrouwe en ook getrouwe heeren. De andere juffrouw WENTELAER, klein, verschrompeld, sieg mensche, schichtig wijl zij, als een slavin door een onbarmhartige meesteres, door haar zuster wordt geknecht; als 'n weerloos vogeltje door 'n kat wordt gefascineerd.

En dan die DR. LEARD, de zenuwacht, de ongelooft, die, net als de mondaine juffrouw WENTELAER, als verzeild is in het christelijk pension van MISS WOOD; ELSE verdient een bijzonder compliment, dat zij dien, ook van binnen, zoo goed gezien heeft.

Zoo 'n heer toch laat zich maar niet zoo gemakkelijk van binnen bekijken. En als hij het doet, dan zal hij, met 'n cynisch en toch esthetisch, egoistisch en toch godhartig zijn; met 'n aan vooroordeelen vastzitten en toch sceptisch, 'n door bittere levenservaring ironisch, maar, door gemis van wijsgeerigen zin, toch niet irenisch zijn, — zulk een verbijsterend gecompliceerd aanblik bieden, dat de meesten nog niet zullen weten, wat zij er van maken moeten.

Daarom heb ik voor ELSE, die dat wel weet en op 'n man als DR. LEARD zulk een juist en klijk had, bewondering.

Zij schrijft nu in haar dagboek van dat zich door medelijden getrokken voelen tot KLEINJE, zooals zij het siegige zusje WENTELAER, dat haar later een innig-vroom siegje blijkt, noemt. Van hoe zij tracht dat schichtig mensche zich haar ziel te doen ontsluiten; te verkwikken met haar toewijding.

Zij schrijft van haar gesprekken met DR. LEARD over zijn ongelof, waarvan zij hem niet kan afbrengen, en over zijn wijze opmerkingen, omtrent menschen en dingen; en ook van zijn bet-hof-maken aan de mooie zuster WENTELAER.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND zoal niet roman, dan toch weer novelle.

Dat fladderen van den dokter om de mondaine, wat zels op MEVROUW SCOTT den indruk maakt, dat hij doodlijk is van Miss WENTELAER, wordt, al cische de situatie ook ietwat meer actief van de zijde der omladderde, amant natuurlijk geteekend.

Dan komen die bladzijden in ELSE's dagboek, waarmee VACANTIE IN ENGLAND zijn hoogtepunt bereikt.

ELSE is onder de bedrijven verlied geraakt op den ongelooften dokter en hij op haar. Van het roofdier, dat — hij, de zenuwacht, onderscheidde dit behoortlijk snel, — met haar fascinerende invloed haar zuster, psychisch overbeshadigd heeft, moet hij niets hebben.

Al dat verlied gedoe met de mooie juffrouw WENTELAER is maar bedoeld geweest als middel om de oogen der kat van het vogeltje af te leiden; om KLEINJE, door de mondaine bezig te houden, ongestoord onder de goede zorgen van ELSE te laten.

Hoogtepunt.

Want wel is hier die affectie van ELSE voor DR. LEARD te ongemotiveerd, om waarschijnlijk te zijn, maar daarentegen is, wanneer men dat slikt, de tekening der zieleworsteling bij de christelijke vrouw tusschen haar sentiment voor den ongelooften man en haar liefde voor haar Heer, zoo door in-voelen in het algemeene van de situatie, als in haar verbijzonderend-kort-weg voortreffelijk.

Op zijn hoogtepunt blijft VACANTIE IN ENGLAND ook nog met die, van menschelijk smartgevoel doortintelde, navrante beschrijving van KLEINJE's siekbed te CROWBOROUGH dat haar sterfbed wordt.

Dan daalt het.

De laatste bladzijden, die ELSE in haar dagboek schrijft als zij door tante ASHTON weer naar PURLEY gehaald is en straks naar Holland terugkeert, zijn, met de beschrijving der begrafenis van KING EDWARD, knap werk waarvoor een literair bijgewerkt reporter zich niet zou behoeven te schamen.

Mijn voornaamste bedenking tegen VACANTIE IN ENGLAND geldt het gemis van eenheid in conceptie en als gevolg daarvan zijn, als literair product, hybridisch karakter.

Ik kaag de onderstelling, dat de geschichte schrijver, toen zij zich de taak had gesteld, soaal niet 'n roman, dan toch in 'n novelle den sielestrijd eener christelijke vrouw tusschen haar passie voor een ongelooften man en haar liefde voor haar Heer te beschrijven, nog heel veel meer op haar hart had wat zij met-een eens wilde uitzeggen.

Dat heel veel meer, dat alles-en-nog-wat moest er ook in.

Zoo 'n kreg de roman of novelle niet een — wat mij uit 'n oogpunt van kunst al niet onbedenklijk voorkomt, — maar tal van tendensen. Het ontwerp van het werk zou te construeren, dat al die „strekkingen“ althans onder éne gesubsmeerd werden. Toen zij niet, had er althans geen geduld voor. En is zij, met een ontwerp dat, in zijn veelheid van onsamenhange „strekkingen“, doet denken aan een „wereldtentstelling“ met al het daaraan voor den beoeker verbijsterende en vermoedeende, toch maar van wal gestoken. Hierdoor moest het werk dat zij geleverd heeft, als literair product, wel een hybridisch karakter krijgen. Het kreg een novellistische kop en een journalistische staart met een middenstuk van twee vijf zwak verbonden deelen.

Het eerste daarvan wordt met zijn „vertoogen“ te didaktisch om novellistisch te blijven, en het tweede blijft wel novellistisch, maar heeft met zijn vertoogen over „sendingsstudie“, de „authithese“, „armenzorg“, „misstanden in het leven van Engelse dames“, „nieuwe Engelse litteratuur“ — toch een sterk essayistische bijmaak. Ik zou dan ook niet weten bij welk literatuur-genre VACANTIE IN ENGLAND onder dak moet gebracht.

Dan, hiertegenover staat, dat VACANTIE IN

ENGLAND, door het talent van zijn schrijver ook voor het didaktische en haar passie voor het doceren, een zeer instructief boek is, waaruit voor menig een heel wat valt te leeren, en dat het, wat van deze schrijver niet anders was te verwachten, ook een boek is dat geen moeder aan haar dochter en geen vader aan zijn zoon heeft te bejden.

Maar er is meer goeds van te zeggen.

Er zijn bladzijden in, waarvan de lezing, aan wie daar vatbaar voor zijn, esthetisch genot bieden. Bladzijden, die getuigen van niet alle-daagsche opmerkinggave, artistieke visie en vaardigheid. En, wat mij in dit boek eener christelijke schrijver ook bijzonder prijzenswaardig lijkt, het „christelijke“ ligt er niet overal dik-op, maar geurt er, met weldadig aandoende onopzettelijkheid en soberheid, u uit slechts enkele passages toe.

Met oudere werken van MEJ. KUYPER vergeleken, duidt VACANTIE IN ENGLAND onmiskenbaar op een evolutie van haar bellettristisch talent.

G.

Officiële Berichten.

Garnizoen Ede.

Ouders, die er belang in stellen, dat hunne zonen te Ede in garnizoen liggend, godsdienst-onderricht ontvangen, worden ten eerste aangebevolen den garnizoenscommandant te verzoeken hun de gelegenheid te openen, om de catechisatie bij te wonen, die elken Dinsdagavond half acht in het Tehuis voor Militairen wordt gehouden.

Zulk een verzoek dient vergezeld te gaan met de vermelding van naam en voornaam en de opgave van het wapen, het batalion en de compagnie, waarbij de betrokken persoon dient. Namens den kerkeraad der Geref. kerk:

W. MULDER, pred.

Ede, 24 Maart 1911.

Buitenland.

Duitschland. Oppositie tegen het nit-oefenen van leertucht. Eene merkwaardige nitlating van Prof. Harnack.

Wij deelden reeds mede, dat de eerste predikant van Burg in Sleeswijk-Holstein, Heydorn, van het Consistorium der landskerk eene terechtwijzing gehad heeft, wijl hij kennelijk van de bejlijdenis afwijkt. Pastor Heydorn heeft zich echter niet onder de toepassing van dit eerste tuchtmiddel gebogen, maar heeft zich op den minister van eeredienst beroepen.

In verschillende staatkundige bladen kan men lezen, dat hij van oordeel is, dat de handeling van het kerkbestuur te rijpen oprichte „onakkelijk“ en „onwaardig“ is. Hij wil niet ingaan op datgene, wat tegen hem persoonlijk werd ingebracht, maar kan het niet onwedersproken laten, wanneer het kerkbestuur te kennen geeft, dat de gedachten die hij in „Leven en Licht“ nederlegde, in tegenspraak zijn met het Evangelie.

Want daardoor wordt de Christelijkheid der Duitsenden, die zich door hem te Kiel, Breslau en Burg tot eene nieuwe opvatting van het Evangelie hebben laten leiden, als leden van den tweeden rang, als leden die men alleen dullen kan, gestermpeld, terwijl zij toch tot de getrouwste en ijverigste leden der kerk behooren. „De verwarring die daardoor in het leven gebragt is, eischt van mij, die dit alles veroorzaakte, dat ik openlijk getuig dat het zuivere Evangelie, dat behalve door mij, door een steeds aangeroepen getal predikanten voorgestaan wordt en door een steeds toenemend aantal gemeentelieden als hun ankergrond en levensbron aanvaard is, door geen daden en woorden van een kerkbestuur gedood worden kan. Het kan alleen door een meer edele en grotere vroomheid overwonnen worden. Maar er is geen edeler en machtiger vroomheid dan die van Jesus Christus, en dat is immers die, welke wij als zijne navolgers ons zouden willen eigen maken. Daarom moeten wij standvastig en getrouw blijven en ons niet op het dwaalspoor laten brengen. Wij zijn geen leden der Katholieke kerk, die een „onfelbaar leerambt“ bezit; wij zijn ook geen leden eener secte, die met de een of andere formuleerde leerbejlijdenis staat of valt; maar wij zijn leden der Evangelische kerk. In de Evangelische kerk mag nooit gevraagd worden: houdt zij dit of dat voor waar? maar mag men alleen vragen: is uwe gerindheid en uw handelen in den geest van Jesus?“

De sociaal-democratische *Sleesw. Holst. Volks*-beoogde, dat een man die geloofsartikelen der Chr. religie voor bijzaak houdt, en alleen den nadruk legt op de „gerindheid en het handelen in den geest van Jesus“, niets meer in de moderne staatkunde te zoeken heeft, en „in plaats van zich door het hoogwaardig consistorium als een schooljongen te laten kapittelen, moedigheid en manlijk de consequentie uit zijn overtuiging moet trekken en den vromen heeren de geheele kraam voor de voeten werpen.“

Denzelfden raad heeft men hem in het *Kerk- en Schoolblad* gegeven. Heydorn wil daarvan echter niets weten en antwoordde daarom: „ik bedien mijn ambt niet door de genade van het Consistorie, maar door de genade Gods, en weet zeker, dat mijn dienst Gode weigevallig is.“

Ook in Pruisen is de vraag of er leertucht zal geoeft worden, aan de orde. Zoo trekt de *Fall Jatho*, waarin het „Spruchcollegium“ optrad, veler aandacht. Een drietal hoogleeraren, n.l. Prof. Sohms van Leipzig, Prof. Max Lenz van Berlijn en Prof. Natop van Marburg, heeft over deze zaak een verklaring in de wereld gezonden die aldus luidt: „Wij zijn leeken. Over de theologie van den predikant Jatho willen wij geen oordeel vellen. Wat ons als Duitse Protestantentent aangast, is de vraag, of de nieuwe wet op de leertucht al dan niet zal uitgevoerd worden. Wij houden leertucht in de Protestantse kerk voor onmogelijk, en elke poging om haar in te voeren, voor een ontwijching der kerkelijke organisatie van het Protestantisme.“

Om der wille van het Duitse Protestantisme protesteeren wij daarom tegen de leerbeslissing, die de als dwangmaatregel door middel van het kerkbestuur en het „Spruchcollegium“ zal toegepast worden.“

De bekende Berlijnsche hoogleeraar Harnack, die niet iemand verdoenen zal, dat hij voorliefde heeft voor de orthodoxie, heeft hierop in de *Christl. Welt* geantwoord. Het betoog van den hoogleeraar komt hierop neer. De meening alsof het „Spruchcollegium“ een kerkelijk gerechtshof zijn zou, is verkeerd. Dit college heeft slechts uit te maken of de predikant N. N. nog in het kader der Pruisische landskerk te huis hoort, daar men hem toch heeft aangesteld onder voorwaarde, dat hij zijn overeenkomsten met de eischen die de landskerk stelt. De landskerk is niet een groep independentistische gemeenten

van verschillende soort. Zoo lang zij dit niet is, en veeleer eene bejlijdenis heeft, moet zij in staat zijn deze bejlijdenis te verdedigen; anders is zij eene onmachtige gemeenschap. De bejlijdenis wil geen schriftelijk document, waarnaar recht moet gesproken worden, maar „een getuigenis van Evangelische gezindheid, die in sekere gevallen onthooft moet gegeven worden, om als maatstaf te dienen; en taak waarvan men zich slecht onvolkomen kwijten kan, maar die toch volbracht worden moet, wil men niet in Katholiek rechtsformalisme (men denke aan den modernisteneed) vervallen, of wil men niet de kerk ophellen.“

De hoogleeraar Harnack legt er echter den nadruk op, dat hij door zijn opmerkingen niet geacht wil worden, in de zaak van Jatho partij gekozen te hebben; ook, dat hij niet daarmede wil te kennen geven, dat de zaak Jatho tot de bevoegdheid van het Spruchcollegium behoort, en ook niet hoe deze zaak tot een eind moet gebracht worden. Maar in elk geval is het opmerkelijk, dat een modern hoogleeraar als Harnack, niet kan nalaten het recht der kerk te verdedigen om zulke predikanten, die door hunne verkondiging ergernis geven aan de gemeente, uit de landskerk te verwijderen.

WINCKEL.

Door Kinderen.

IN EN DOOR HET LEVEN.

VII.

OMMEKEER.

't Werd stil op „Rust-Best“ nu de besitters vertrokken waren. Het groote heerenhuis was gelooten en kwam slechts van tijd tot tijd open, als daarbinnen het noodigste moest verrijd worden. De rentmeester, die nog vele andere zaken voor den heer Knobel te beheeren had, kwam nu en dan eens zien hoe alles liep. Maar nieuwe plannen maakte niemand, en alleen het gewone werk werd afgedaan. Velelei kon of moest nu echter blijven rusten.

Voor het gesten van Starke hinderde dit echter minder. Vader had altijd zijn werk, zoo als moeder het hare en Christina bezocht geregeld de school. Niemand echter op het groote landgoed die niet wenschte, dat de tegenwoordige toestand maar kort zou duren. Want allen gevoelden, dat er iets ontbrak, namelijk de goede leiding en de helpende hand van den meester.

Zoo ging bijna een jaar voorbij. Als de rentmeester kwam, werd hem telkens gevraagd, of hij nog niets van mijbaer en mevrouw had gehoord, maar steeds moest de man zeggen, „neen, ik weet even veel of liever even weinig als gij.“

Zoo ging een jaar voorbij en ieder hoopte, dat het huis spoedig weer bewoond zou wezen. Elken dag werd naar den besitter uitgezien, doch hij verscheen niet tot...

Tot op sekeren morgen een groote koets aankam, en voor het huis stilstield. Doch niet de heer Knobel en zijn vrouw stapten uit, maar de lieden die waren toegelopen zagen eerst den rentmeester en toen twee hun onbekende heeren, die het huis binnengingen en er geruimen tijd bleven. Daarna reden zij weg naar Onabruck.

Wat de heeren kwamen doen? dat wist niemand, doch velen begonnen te vreezen.

En dat daar reden voor was zou blijken. De reis van den heer Knobel en zijn vrouw naar het Oosten was aanvankelijk zeer voorspoedig geweest. Van Venetie vertrokken, had men het zonder eenig ongeval gebracht tot Klein-Azië. Doch in de zee, die de kusten van Syrië bespoelt, werd het schip beloopt door een gewelddigen storm.

Het gijn den scheepelingen als eertijds Paulus en zijn medegesellen, die ook de Middellandsche Zee bevoeren. Verscheiden dagen kreeg men geen zon te zien, en toen dit eindelijk weer het geval was, bleek het schip een geducht eind uit den koers te zijn geraakt. Ook had het vaartuig veel geleden, vooral aan masten en zeilen. Al even erg was, dat een groot deel van den leeftocht door het zeewater bedorven was. Er moest de grootste zuinigheid betracht worden, wat de reis natuurlijk niet aangenameer maakte, te meer daar het weder ook na den storm ongunstig bleef.

Eindelijk gelukte het, de haven van Alexandrie in Egypte te bereiken. De vrouw van den heer Knobel had echter zoo veel geleden door de ongemakken van de reis, dat men die niet kon voortzetten. Niet zonder moeite vond men een onderkomen bij een Italiaan, die daar een herberg hield. Een geneesheer was echter beschikbaar te krijgen en aan de verzorging van de zieke ontbrak veel. 't Gevoel was, dat zij erger werd, en reeds de tweede week na haar aankomst stierf.

Begrijpelijkerwijs zag haar man, zoo plotseling door droetheit en rouw getroffen, van verdere reisplannen af. Hij schreef aan zijn bloedverwanten in Saksen wat hem overkomen was, en dat hij nu zoodra mogelijk wenschte terug te keeren. Daartoe nam hij plaats op het eerste het beste schip, dat hem dienen kon. 't Was een Spaansch fregat, bestemd voor Napels.

Dit was 't laatste wat men van den heer Knobel hoorde. Want het schip is wel uitgezeld, maar nooit te Napels aangekomen. Of het in een storm is vergaan, dan wel door zeeroovers is genomen, weet laatste niet waarschijnlijk is, heeft nooit iemand kunnen zeggen.

Maanden lang wachtte men in Saksen verzees op enig bericht. Niemand maakte zich echter nog ernstig ongerust, daar men wel wist, hoe braven uit het Oosten dikwijls wonderlijke lotgevallen konden hebben. Toen het echter al te lang duurde, werd om bericht geschreven naar de havens aan de Middellandsche Zee en de consuls in de Levant. Dit leidde echter tot niets, en er bestond alle grond te gelooven dat de heer Knobel nooit terug zou keeren. Zoo lang dit echter niet bepaald zeker was, moesten zijn goederen door leden van de familie beheerd worden. En om daarover met den rentmeester te spreken, waren de beide heeren overgekomen, die wij reeds ontmoet hebben.

Al werd dit alles niet dadelijk bekend, toch lekte er genoeg uit, om velen op „Rust-Best“ met bezorgheid te vervullen.

Toen Starke thuis had medegedeeld wat hij wist en wat hij vreesde, heerschte er in het gezin diepe verlagenheid. Want ieder gevoelde diep, dat men een goeden heer verloren had, en het niet gemakkelijk gaan zou weder zulk een te vinden. Wat zou er met het landgoed gebeuren? Zouden de velen die er op woonden, of althans werkten, dat kunnen blijven doen? Toch gingen de gedachten van Starke en zijn vrouw, nog verder dan deze wereld met al haar